

Omsorgens cirkler - Om behovet for 'containment' på dagtilbudsområdet

Thomas Gitz-Johansen

Artiklen undersøger, hvordan det psykoanalytiske begreb containment kan bidrage til en udvidet forståelse af omsorg i dagtilbud. Den udviklingspsykologiske forståelse af omsorg i pædagogiske sammenhænge vil typiske opfatte omsorgen som en (dyadisk) relation mellem én pædagog og ét barn eller evt. én pædagog og en gruppe børn. Artiklen argumenterer dog for, at omsorg også bør forstås som indlejre i flere niveauer af sociale, institutionelle og politiske sammenhænge. Med inspiration fra Wilfred Bion og senere psykoanalytisk forskning præsenteres en model, hvor omsorg forstås som koncentriske cirkler af 'containment' – fra relationen mellem barn og pædagog til de nationale politiske rammer. Artiklen viser, hvordan hver cirkel af containment kan understøtte eller modvirke pædagogens evne til at rumme, tænke over og håndtere børns følelser og behov. Empiriske vignetter illustrerer, hvordan ledelse, kolleger, forældre, bestyrelse og strukturelle/politiske forhold påvirker omsorgsarbejdet. Begrebet containment bidrager til at synliggøre de emotionelle og kontekstuelle aspekter af omsorgsarbejdet i dagtilbud. Dette perspektiv viser et alternativ til nyliberale styringslogikker ved at fremhæve hvordan den relationelle omsorgspraksis må indlejres i cirkler af omsorgsfulde (containende) sammenhænge.

Containment, Omsorg, Dagtilbud, Bion, Psykosocial

Denne artikels anliggende er at undersøge og udfolde, hvordan det psykoanalytiske begreb containment (Bion, 1984, 2023) kan bidrage til at skabe en udvidet forståelse af den omsorgsopgave, der er en central del af det pædagogiske arbejde i dagtilbud (Broström & Jensen, 2023; Gitz-Johansen, 2019a; Gitz-Johansen & Rasmussen, 2022; Svinth, 2023; Winther-Lindqvist, 2023).¹ Meget forskning i omsorg i dagtilbud tager udgangspunkt i et udviklingspsykologisk perspektiv, der tematiserer omsorgens betydning for barnets relationelle og emotionelle udvikling (Diderichsen, 1991; Gitz-Johansen, 2019b, 2022a, 2022b; Jacobi, 1991; Thyssen, 1991). Tilknytningsteorien (Gitz-Johansen, 2024) og relationspsykologien (Rose Hansen, 2024) er for eksempel vigtige perspektiver ift. at forstå den pædagogiske omsorgs betydning for børns emotionelle og relationelle udvikling. Et kritikpunkt ift. det udviklingspsykologiske perspektiv er imidlertid, at omsorg i dagtilbud her forstås ofte som en dyadisk (dvs. topersoners) relation

1 Stor tak til lektor Lone Svinth (DPU) for at låne mig fire empiriske vignetter, der er brugt i denne artikels empiriske del.

mellem én pædagog og ét barn (Kramp et al., 2025; Svinth, 2023; Winther-Lindqvist, 2023). Den eksisterende dagtilbudsforskning peger samtidig på, at omsorg i dagtilbud må forstås indenfor rammerne af den økonomiske, sociale, institutionelle og politiske kontekst, som den udøves indenfor (Gitz-Johansen, 2019a; Gitz-Johansen, 2020; Gitz-Johansen & Rasmussen, 2022; Svinth, 2023). Som en udvidelse af det udviklingspsykologiske perspektiv tilbyder containment-begrebet en kontekstualiserende måde at sætte fokus på den emotionelle og relationelle side af omsorgsarbejdet i dagtilbud ved at belyse, hvordan de kollegiale, institutionelle og samfundsmæssige rammer for omsorg i dagtilbud kan virke støttende eller belastende for omsorgsarbejdet.

På et teoretisk niveau kan artiklen læses som et bidrag til at udvide omsorgsforståelsen fra et *udviklingspsykologisk blik* til et *psykosocialt blik* på dagtilbudsområdet. Begrebet psykosocial skal her forstås som en socialpsykologisk forskningstradition, der anvender psykoanalytiske begreber til at undersøge bevidste og ubevidste dynamikker i forskellige sociale sammenhænge (Andersen & Dybbroe, 2020; Rustin, 2024).

Den første del af artiklen er en diskussion af containment-begrebet og dets udvikling. I artiklens anden del anvendes empiriske vignetter fra to forskellige forskningsprojekter til at eksemplificere containment-begrebets relevans i forhold til omsorg i dagtilbud.

Bions begreb om containment

Begrebet containment blev formuleret af psykoanalytikeren Wilfred Bion (Bion, 2023). Begrebet betegner den proces, hvor forældre og spædbørn samarbejder om at håndtere og skabe mening med udfordrende oplevelser og følelser. Bions begreb bygger videre på Melanie Kleins begreb om projektiv identifikation, der handler om, hvordan spædbørn håndterer uhåndterlige følelser (særlig angst) ved at "skubbe" dem ind i moderen. Den nærværende og afstemte moder (eller anden omsorgsperson) bliver dermed beholder (container) for de følelser, som spædbarnet endnu ikke selv kan rumme og håndtere (Bion, 2023). Idéen om, at spædbørn kan "skubbe" deres følelser ind i en nærværende omsorgsperson, kan være overraskende. Det er dog et forsøg på at forstå omsorgspersoners konkrete erfaring af at mærke en voldsom emotionel påvirkning ved en nærværende kontakt med spædbørn. Denne påvirkning er særlig kraftig, hvis barnet er i forskellige grader af mistrivsel.

Containment og børns udvikling

Dette fører tilsammen frem til tre begreber hos Bion: Containment, container og contained. *Container* betegner den omsorgsperson, der for en tid modtager, rummer, "fordøjer" (dvs. reflekterer over) og tilbagegiver nogle følelser, som spædbarnet ikke selv kan rumme. *Contained* er den person (barnet), hvis

følelser bliver modtaget og rummet. *Containment* betegner denne proces, hvor der foregår en udveksling af følelser på et ubevidst plan (evt. via spejlneuroner) fra spædbarn til omsorgsperson, og hvor omsorgspersonen rummer og bearbejder følelserne for barnet. Bion skriver om den situation, hvor spædbarn og omsorgsperson påvirker hinanden: ”Containeren og den containede er gensidigt modtagelige for, at følelser blandes sammen og trænger ind i den anden.” (Bion, 2023, s. 113) En sådan tilstand af emotionel sammenblanding og indtrængning kan lyde mærkelig, hvis man går ud fra, at et individ ideelt set skal være en afgrænset enhed, som nøjes med at føle sine egne følelser. Bions argument er dog, at denne proces af udstødelse og modtagelse (projektiv identifikation), samt modifikation (”fordøjelse”) og tilbagelevering er selve grundlaget for psykisk vækst hos spædbarnet. Spædbarnets vækst består i, at barnet igennem samspillet gradvist lærer selv at opleve, tolerere, forstå og håndtere de følelser, som omsorgspersonen først har hjulpet med at opleve, forstå og håndtere.

Det er væsentligt at påpege, at en vigtig forudsætning for containment er evnen og villigheden til at blive påvirket og modtage de følelser, som den anden person vækker i én. Containment forudsætter, at man kan mærke, tolerere og reflektere over en følelsesmæssig påvirkning uden i første omgang at handle på den (Lojkasek et al., 2008). Der er således en afgørende forskel på evnen til containment og så evnen til at være i situationer med kraftige følelsesmæssig påvirkning, fordi man forholder sig mentalt og emotionelt ”lukket” og upåvirkelig. Evnen til containment er også betinget af, at man kan bevare eller genetablere evnen til at tænke over situationen og den pågældende påvirkning. Både følelsesmæssig afkobling og følelsesmæssig overvældelse kan altså stå i vejen for containment.

Containment i grupper og organisationer

Bions teori er formuleret omkring den tidlige omsorg (samt ift. psykoterapi), men containment har også kollektive og organisatoriske dimensioner. Organisationer kan for eksempel være containende ved at være lydhøre overfor, reflektere over og reagere på vanskelige følelser hos de ansatte (Obholzer, 2003). Det kan fx være usikkerhed, vrede, konflikter, frustration, frygt, stress, udmattelse, modløshed, m.m. De følelser, som ikke får containment i en organisation, bliver derimod håndteret via ubevidste forsvarsmekanismer. En forsvarsmekanisme hos ansatte i organisationer kan være, at man begynder at overføre (projicerer) ikke-containede følelser over på klienten, patienten, brugeren, eleven eller barnet, så denne bliver opfattet som problembæreren. Man kan kalde dette for en *syndebuksmekanisme*. Syndebukken kan også være en medarbejder, som bliver symbol på alle medarbejdernes oplevelse af utilstrækkelighed eller frustration. Syndebukken kan også være ledelsen, som af medarbejderne kan blive opfattet som uduelig eller ufølsom. Ledelsen kan for sin del også benytte ubevidste syndebukkemekanismer, så ansvaret for de ubærlige følelser bliver overført på én bestemt ansat eller en bestemt gruppe af ansatte, der så opleves som de særligt problematiske, modvillige eller inkompetente.

I en offentlig organisation som et hospital, hvor læger og sygeplejersker dagligt konfronteres med sygdom, frygt og død, må personalet finde måder at beskytte sig selv på overfor de følelser, som arbejdet vækker i dem. Lyth (Lyth, 2008) har for eksempel peget på, at personalet kan reagere med at "lukke af" rent psykisk og emotionelt fra at være i kontakt med patienternes frygt, smerte og håbløshed. Sådanne forsvarsmekanismer er med til at beskytte personalet mod psykisk belastning, men det efterlader patienterne alene med deres angst og bekymring. Hvis der ikke bliver taget hånd om (jf. containment) den emotionelle påvirkning, som personalet udsættes for, så efterlades den enkelte læge eller sygeplejerske også alene med sine reaktioner og forsvarsmekanismer, og patienterne efterlades alene i deres følelser.

Samfundsmæssige og organisatoriske betingelser

Lyth diskuterer også containment i forhold til omsorgen for børn i det moderne samfund (Lyth, 1988). Ligesom Bion påpeger Lyth, at rollen som container er forbundet med et kraftigt emotionelt pres på omsorgsgiveren. Dette emotionelle pres betyder, at omsorgsgiveren selv behøver gode betingelser for omsorgsarbejdet for at kunne fungere som container. Omsorgsgiveren har brug muligheder for, at han eller hun selv kan "gå lidt i opløsning" og give frit udtryk for sine bekymringer, angstelser, reaktioner, håbløshed og frustrationer. Omsorgsgiveren har med andre ord brug for, at nogen andre kan rumme hans eller hendes følelser og lade sig påvirke men samtidig bevare roen uden selv at blive *for* påvirket og fx gå i panik. Et problem kan her være, hvis der ikke er rum til, at omsorgsgiveren trygt kan udtrykke sine følelsesmæssige reaktioner. Hvis følelser er tabubelagte, eller hvis der ikke rum for at tale om frygt, udmattelse og kriser, så får omsorgsgiveren ikke selv den nødvendige containment, og så hober det sig op inde i den enkelte. Lyth nævner her, at omsorgsinstitutioner ofte ikke har fokus på at kunne rumme følelser, men i stedet har en tendens til at ignorere eller undertrykke dem. Lyth har en særlig kritik af, når børneinstitutioner beskytter sig mod relationer og følelser mellem pædagoger og børn. Børneinstitutioner kan udvikle en ubevidst forsvarsmekanisme, hvor de begynder at behandle børnene på en distanceret måde, så de undgår at komme "for tæt på" og dermed komme i kontakt med børnenes ofte vanskelige følelser og behov, som for eksempel utryghed, tristhed, behov for nærvær og kontakt eller savnet af forældrene.

Herhjemme har jeg tidligere vist (Gitz-Johansen, 2020), hvordan den aktuelle samfundsmæssige og politiske kontekst for dagtilbud har nogle indbyggede strukturer, der modvirker containment i daginstitutioner. Det drejer sig om nedskæringer og dårlige normeringer, som sætter arbejdet under pres. Det drejer sig om konkurrenceudsathed og markeds-lignende vilkår mellem dagtilbud, der giver job-usikkerhed og dermed ængstelse hos de ansatte. New Public Managementagtige ledelsesstrukturer og evalueringssystemer i den offentlige sektor giver de ansatte en oplevelse af konstant at være under evaluering og

underlagt et præstationspres, hvilket fremmer forskellige former for ængstelse ("persecutory anxieties", Cooper & Lees, 2018). Og endelig opererer dagtilbud indenfor en kontekst, hvor det overordnede paradigme har læringsbegrebet som omdrejningspunkt, hvilket er med til at usynliggøre (desymbolisere) de omsorgsmæssige og emotionelle aspekter af arbejde. En vigtig del af containment er at have et passende sprog for sine daglige oplevelser, da det eller bliver vanskeligt at kunne tænke over, udtrykke og bearbejde det emotionelle pres, som man udsættes for i omsorgsarbejdet.

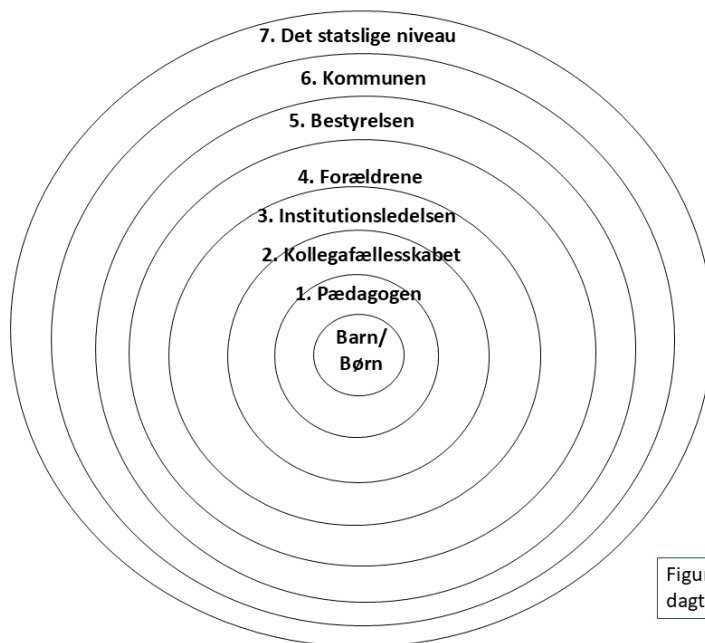
Et udvidet containment-begreb

Containment i pædagogiske institutioner handler altså ikke kun om forholdet mellem den enkelte voksne og det enkelte barn (eller børn), men der er tale om flere organisatoriske lag, der som løgringe ligger sig omkring hinanden og udgør hinandens forudsætning: "Containment er som løgringe, der lægger sig udenom hinanden." (Rustin, 2011, s. 2) Rustin beskriver, hvordan disse "ringe af containment" kan se ud i skolesammenhæng. Her beskriver hun først containment i den inderste ring, nemlig voksen-barn relationen, hvor den voksne kan virke støttende for barnets læring og udvikling, ved at rumme og sætte ord på de belastninger, der stresser og presser barnet. Denne funktion handler ikke så meget om at give praktisk hjælp og støtte, men om at give emotionel støtte ved at være åben og forstående og at kunne tolerere at blive påvirket af de følelser, som rør sig i barnet og samtidig bevare evnen til at tænke over dem. Dernæst beskriver Rustin hvordan skolen som institution kan være mere eller mindre containende. Den væsentligste form for containment opstår ifølge Rustin i mødet mellem børnene og skolekulturen: Der kan være en kultur, hvor lærerne er åbne for at blive påvirket af og medtænke børnenes følelser og reaktioner, eller kulturen kan lægge op til, at de voksne ignorerer eller undertrykker de følelsesmæssige aspekter af livet i skolen. Rustin afslutter med at pege på, at lærere og pædagoger ikke kan udføre denne krævende opgave, hvis de ikke selv oplever støtte og opbakning fra de organisatoriske lag (fx skoleledelsen og forældrene), der ligger omkring dem.

Også andre forskere har beskrevet containment som cirkler, der ligger som lag udenom hinanden. I forbindelse med et projekt for problemramte børn og unge i en specialinstitution skriver McLoughlin om "koncentriske cirkler af containment" (McLoughlin, 2010). Også her udvides containment-begrebet fra at handle om en dyadisk to-persons-relation mellem voksen og barn til at omfatte bredere relationer. Den inderste cirkel i McLoughlins model, handler om relationen mellem barn og behandler på institutionen. Den anden cirkel af containment handler om relationen mellem behandlere og forældre, hvor det centrale spørgsmål handler om, hvorvidt forældrene oplever, at behandlerne er åbne overfor at forstå deres perspektiver, følelser og behov. Den tredje cirkel handler om det bredere netværk af ledere, behandlere, forældre og lærere, som samarbejder om børnenes trivsel og udvikling, og hvor spørgsmålet bliver, om

der er plads til at italesætte og ”rumme” (altså, lytte til og tænke over) de involveredes forskellige behov og perspektiver. Den fjerde og sidste cirkel af containment er behandlernes muligheder for sammen at reflektere over og føle sig forstået i, hvordan de selv bliver påvirket i arbejdet med de problemramte børn og deres familier. Inspirationen kommer her fra ”work discussion”, som er en supervisionsmetode udviklet ved Tavistock Institutet i London. I denne metode kan personalet sammen reflektere over, hvordan de bliver påvirket på bevidste og ubevidste niveauer af deres arbejde. Formålet er, at personalet får mulighed for at reflektere over, hvilke dynamikker de bliver fanget ind i og hvilke emotionelle påvirkninger og belastninger, de er udsat for. Dette bidrager til større bevidsthed om, hvad der foregår på bevidste og ubevidste niveauer, og det giver den enkelte behandler en mulighed for at føle sig forstået og at opleve en emotionel lettelse.

Med udgangspunkt i denne forståelse af containment som koncentriske cirkler eller ringe, har jeg udarbejdet en model over ”omsorgens cirkler” på dagtilbudsområdet. I centrum for modellen ligger den centrale barn-pædagog-relation (dyadisk omsorg) eller børn-pædagog-relation (polyadisk omsorg, Duncan-Bendix, 2023). Udenom ligger det kollegafællesskab, som den enkelte pædagog er en del af. Omkring kollegafællesskabet ligger institutionsledelsen, og omkring institutionsledelsen ligger forældrene, bestyrelsen, kommunen og endelig det statslige politiske niveau.

Figur: Omsorgens cirkler på dagtilbudsområdet

Omsorgens cirkler: Empiriske vignetter

I det følgende vil der blive præsenteret en række empiriske vignetter, som skal fungere som eksempler fra praksis til at illustrere modellens forskellige niveauer. Disse vignetter er ikke ment som en fuld empirisk undersøgelse med udfoldede metodologiske redegørelser og overvejelser. Artiklens hovedformål er en diskussion af containment-begrebet og særligt udviklingen af en model over det, jeg kalder ”omsorgens cirkler”.

Vignetterne stammer fra to forskellige forskningsprojekter. Det første forskningsprojekt (vignetterne 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 og 14) hedder ”Omsorg i dagtilbud” og blev gennemført i 2019 og 2020 (Gitz-Johansen & Rasmussen, 2022).² Formålet med projektet var at udforske den praksisbaserede viden om omsorg for børn i dagtilbud, som pædagoger og ledere udfolder i deres daglige arbejde. Projektet var udformet som et aktionsforskningsprojekt, hvor ca. 10 pædagoger og ledere (antallet varierede gennem projektet) fra fem daginstitutioner mødtes til fire værkstedsdage med fire forskere. Formålet med værkstederne var at generere og udfolde viden om og erfaringer med omsorg fra dagligdagen i dagtilbud. Vignetterne fra dette projekt stammer fra daginstitutionspersonalets udsagn ved disse værksteder.

Det andet sæt vignetter (vignetterne 1, 2, 3 og 10) stammer fra et delprojekt i forskningsprojektet ”Styrkelse af pædagogisk omsorg i dagtilbud” (Svinth, in prep).³ Delprojektet (”Identifikation og styrkelse af pædagogisk omsorg i dagtilbud”) er en kvalitativ undersøgelse af, hvordan pædagogisk omsorg forstås og udøves i dagtilbud. Ifm. delprojektet er der i 2024 og 2025 foretaget 33 heldags observationer i 11 dagtilbud og interview med 11 ledere og 12 pædagoger. En af vignetterne (nr. 1) stammer fra en observation i en børnehave, mens andre af vignetterne (nr. 2, 3 og 10) stammer fra interviews med pædagoger og ledere.

Niveau 1: Pædagogen

På dette niveau af modellen handler containment om, hvorvidt det enkelte barn oplever at blive set, hørt og forstået i sin hverdag i institutionen. I denne vignette fra aflevering om morgenen i en børnehave, hjælper pædagogens empatiske indlevelse pigen Sarah med at komme over den lidt svære afsked med far:

² Forskerne i dette projekt var Kim Rasmussen, Niklas Chimirri, Pernille Jubl og Thomas Gitz-Johansen, alle fra Roskilde Universitet. Projektet var finansieret af Center for Daginstitutionsforskning (CeDif).

³ Alle interview og observationer i dette delprojekt er foretaget af Lone Svinth (DPU). De øvrige forskere i forskningsprojektet ”Styrkelse af pædagogisk omsorg i dagtilbud” er Ditte Winther-Lindqvist (DPU), Anders Skriver Jensen (KP), Thomas Gitz-Johansen (RUC), Henriette Jæger (KP, RUC), Anders Bech Christiansen (KP) samt Jennifer Duncan-Bendix (DPU). Projektet er finansieret af Partnerskab for Børneforskning.

Vignette 1: Sarah er ny i børnehaven, kl. er 8.30 og hun og far er netop kommet ind på stuen. Sarah ser ned i gulvet og hendes pande er rynket. Hun klynger sig til far da han gør antræk til at skulle afsted. Hun borer sit ansigt ind mod fars ben, og holder godt fast om hans ben. Hendes krop virker anspændt. Pædagogen møder hende med et dæmpet men kærligt "godmorgen Sarah", og hun sætter sig på bug og aer Sarah på ryggen. Pædagogen virker rolig og fokuseret på Sarah, og langsomt stryger hun Sarah over ryggen. "Du vil bare så gerne være hos far" siger hun dæmpet. Sarah holder stadig fast i far, hun nikker taust. "Det er helt ok" siger pædagogen og trækker vejret roligt. "Kunne du tænke dig at gå med mig i køkkenet og hente rullebordet, så kan vi sammen vinke til far når han går" spørger pædagogen. Sarah siger ikke noget men nikker stille. Hun slipper langsomt grebet om far og tager pædagogen i hånden. De går alle tre ud ad døren.

I denne vignette foregår containment ved, at pædagogen møder Sarah i hendes følelser ved at give dem tid og plads og sætte ord på dem. Pædagogen lukker ikke af overfor Sarahs følelser, men er nærværende med dem og tager sig også af dem ved at tænke Sarahs følelser ind i, hvad der nu skal ske (sammen vinke til far). Følelser bliver ikke skubbet væk, men pædagogen rummer dem og tager hånd om dem som en del af adskillelssituationen.

Niveau 2: Kollegafællesskabet

På dette niveau af modellen er kvaliteten af kollegafællesskabet i fokus. Containment handler her om hvad den enkelte pædagog har brug for fra sine kolleger, for at han eller hun gennem dagen kan overkomme at forholde sig empatisk til børnenes følelser og behov. Er medarbejdergruppen en sammenhæng, hvor man kan blive forstået, og hvor man kan "læsse af"? Er der i kollegafællesskabet en forståelse af omsorgsarbejdets belastninger af pædagogen? Eller må man bare "bide tænderne sammen" og klare sig selv – eller lade børnene klare sig selv? I et interview siger en pædagog om betydningen af at føle sig set, forstået og hjulpet af sine kolleger:

Vignette 2: "For mig handler det meget om at møde mine kollegers blik og lige finde ud af, hvad det er for en slags gråd. (Hun fortæller så om at skulle holde et grædende barn fast, hvor det var vigtigt at få et blik fra kollegerne, der signalerer, at det her er ok, og at nogen måske ser, at man lige har brug for at en anden voksen overtager). Det vigtigste for mig er, at der er en kollega, jeg kan få øjenkontakt med, der signalerer, at det her er ok, og at de måske kan se, at der lige er en anden voksen, der kan tage over."

I dette eksempel fortæller pædagogen om betydningen af ikke at være alene med svære situationer, men at have oplevelsen af, være indlejret i et kollegafællesskab. Det kan være belastende at være med små børns gråd, og at skulle tage ansvar for at handle i en situation, hvor et barn græder og evt. bliver voldsom. Pædagogen fortæller her om behovet for ikke at være alene med denne emotionelle belastning, men at blive set, forstået og bekræftet i situationen, og vide at en anden kan tage over, hvis situationen spidser til.

Niveau 3: Institutionsledelsen

På dette niveau er spørgsmålet, hvad institutionsledelsen betyder for omsorgsopgaven. Containment handler på dette niveau om, hvorvidt institutionsledelsen oplever sig som ansvarlig for personalets trivsel, har forståelse for omsorgsarbejdets belastninger, og er orienteret mod at lytte til og prøve at forstå medarbejderne udfordringer og behov. Eller orienterer institutionsledelsen sig mere ”opad” for at stille kommunen tilfreds gennem evalueringer, dokumentationsrapporter og regneark? I et interview fortæller en vuggestuepædagog om betydningen af at have en leder, der lytter til personalet – uden nødvendigvis at skulle handle på alle problemer:

Vignette 3: ”Det er vigtigt at have en god leder, der kan anerkende én, for dét man er. Og hvis det er lidt hårdt, at man så kan sige det til ledelsen, uden at man nødvendigvis kan gøre noget. Og nogle gange at spørge til råds, for nogle gange er man så tæt på, at det er svært at se, hvad der skal til. Og så skal lederen fortælle, hvor vi skal hen. Det er vigtigt, at det er ok, og at der er nogen, der ser, at man er lidt ’flad på futterne’ i noget tid. Og der er det vigtigt, at man ikke får pres med læreplanstemaer og alt det. Så er det vigtigt, at få lidt frirum. Det er vigtigt, at lederen kan se, at man lige skal have lidt tid.”

Praktiske betingelser som normeringer og økonomi er vigtigt for omsorgsarbejdet i dagtilbud, men dette citat peger på, at arbejdet også indebærer psykiske og følelsesmæssige behov for containment, som institutionsledelsen kan være med til at tilgodese. Vuggestuepædagogen nævner her, at lederens omsorg for personalet ikke altid handler om at gøre noget, men om at pædagogerne føler sig forstået og hørt og evt. får hjælp til at kunne tænke over en situation, som man selv kan føle sig overvældet af.

Niveau 4: Forældrene

Dette niveau handler om forældrenes rolle for omsorgsarbejdet i dagtilbud. Containment handler på dette niveau om, hvorvidt forældre opleves som allierede, som personalet og ledelsen kan bruge til drøfte deres problemer,

udfordringer og belastninger med. Eller om forældrene opleves som ”kunder”, der skal holdes tilfredse med ”varen”. Fra forskningsværkstederne med pædagoger findes der mange udsagn om betydningen af at opleve tillid og støtte fra forældrene, så man ikke skal anstrenge sig for at gøre dem trygge og tilfredse, men kan have en mere åben og ærlig relation med dem:

Vignette 4: *”Forældrene er blevet mere og mere indblandet og stiller flere og flere spørgsmål, så vi skal være mere og mere på stikkerne for at forklare, hvad vi gør, fx når et barn sidder alene inde på et kontor og får en pause.”*

Vignette 5: *”Jeg kommer i tanke om en ny mor, der ser helt ked ud af det hver dag, når hun afleverer. Så vi måtte give hende en masse gode historier fra dagen.”*

Vignette 6: *”Forældrenes bekymring kan også ramme mig, og så begynder jeg at tvivle på, om det er godt nok.”*

Vignette 7: *”Dokumentation bliver til en slags promoverings- eller markedsføringsværktøj over for forældrene. Så det skal altid være positive situationer, men det er jo også en del af vuggestuebørns sprog at græde.”*

Vignette 8: *”Den måde, forældrene ser på os, er ændret. Nu føler vi, at vi bliver overvåget. Der er kommet et mistroisk blik på vores institution. En forælder havde forleden glemt sin taske hos os, og vi tænkte: ’Bliver vi nu filmet?’”*

Disse udsagn tematiserer alle oplevelser af situationer, hvor samarbejdet med forældrene ikke virker containende for pædagogernes arbejde og udfordringer. I et af citaterne nævner pædagogen, at forældrenes bekymrede miner kan smitte af på hende, så hun selv begynder at tvivle på, om hun gør sig arbejde godt nok. Når forældrene møder pædagogerne med en kritisk eller mistroisk tilgang eller afleverer deres børn med en bekymret mine, så oplever pædagogerne, at de er alene om at containe både børnene og forældrenes bekymring og mistro. Her skal pædagogerne fx møde forældrene med fortællinger om positive situationer fra dagen, mens gråd og andre udfordrende eller oprørende situationer må pakkes væk og alene håndteres indenfor institutionens rammer.

Niveau 5: Bestyrelsen

Bestyrelsen kan være et organ, der kan fungere som container for personalets oplevelse af bekymring, stress, pres og udmattelse. Særlig i perioder med pres kan det være vigtigt at opleve, at man bliver set og forstået af bestyrelsen i stedet for at føles sig presset, kritiseret og bedømt. I forskningsværkstederne kommer der udsagn om bestyrelsens vigtige rolle for medarbejdernes trivsel:

Vignette 9: *"Vores bestyrelsesformand er meget omsorgsfuld. Vi har været igennem en meget turbulent periode med udmeldinger af børn osv. Han er opmærksom på os og spørger ind til ting. Han spørger omsorgsfuldt og ud fra en nysgerrighed overfor, hvordan vi har det, og et er ikke fordi vi så skal præstere ekstraordinært ift. de ting, vi snakker om."*

I dette citat bliver en bestyrelsesformand fremhævet som en person, der kan fungere containende for pædagogerne. Det er ikke så meget praktisk hjælp, der efterspørges her, men at formanden opleves som en person, man kan fortælle om sine belastninger og bekymringer uden at frygte kritik eller et ekstra præstationspres. Denne formand lader også til at være én, der kan hjælpe med at tænke over ("fordøje") de problemer, belastninger og tvivlsspørgsmål, som man står med i det daglige arbejde.

Niveau 6: Kommunen

Dette niveau af containment handler om, hvordan kommunen orienterer sig mod daginstitutionerne. Her har det for eksempel betydning, om daginstitutionerne oplever sig overvåget, vurderet og kritiseret af kommunen med dokumentationskrav og evalueringer, så kommunen fremstår som en potentiel trussel for de ansatte. Eller om kommunen opleves som en medspiller og en instans, som man som institutionsleder kan søge hjælp, opbakning og sparring hos. Presser kommunen "nedad", eller er kommunen orienteret mod at lytte til behov og signaler, der kommer fra institutionerne? Containment er her en modsætning til det, der er blevet kaldt "new public management", hvor fokus er på evaluering og præstationsmåling af offentligt ansatte snarere end at orientere sig mod deres behov og synspunkter (Gitz-Johansen, 2020). I et interview fortæller en leder om, hvordan omsorg i dagtilbud fungerer som forskellige niveauer af "spejling" (at føle sig set, hørt og forstået), hvor kommunen (forvaltningen) kan opleves som med- eller modspiller:

Vignette 10: *"Omsorg handler om spejlinger. Der skal være gensidighed til og fra børnene, og til og fra forældrene og til og fra bestyrelsen. Det har altså ikke altid været der med forvaltningen, men det er ved at komme. Før var det et kafkask system, hvor man ikke vidste, hvem man skulle henvende sig til. Jeg har som leder også brug for, at der er nogen, der holder mig i hånden. [Hun uddyber om spejlinger] Det har at gøre med anerkendelse; man skal kunne mærke det menneske eller det system, man står overfor. Man kan ikke give omsorg, hvis der er et system, som jeg føler ikke ser mig. Spejlinger er også på det strukturelle plan."*

Anvendelsen af forskellige "kvalitetssikringsredskaber" ift. dagtilbuddene, kan opleves som mistillid og kritisk kontrol snarere end en interesse for, hvordan medarbejdere og børn har det, og hvad de har behov for:

Vignette 11: *"Jeg synes, at alt det der Hjerte og Hjerne [kvalitetssikringssystem fra virksomheden Rambøll], det viser en stor mistillid til hel feltet. (...) Der bliver indgydet en frygt for, at hvis man ikke følger det, der bliver udleveret."*

I disse citater bliver der sat ord på, hvordan den kommunale forvaltning både kan opleves som en modspiller og medspiller for pædagoger og ledere. Det sidste citat sætter ord på, hvordan kontrol- og evalueringssystemer kan opleves som en form for "anti-containment", fordi man her bliver mødt med vurderende systemer, hvor der ikke er noget menneske eller en samtalepartner, man kan føle sig set, hørt og forstået af.

Niveau 7: Det statslige niveau

Dette niveau af containment handler om, hvordan man fra det nationale politiske hold er orienteret mod omsorgsopgaven i dagtilbud. Er der på politisk niveau opmærksomhed på, hvad omsorgsarbejdet går ud på, og hvilke belastninger, der er involveret i opgaven? Er der fokus på børns behov og på, hvad omsorgsarbejdet kræver af pædagogerne? Eller er man fra politisk hold mere optaget af at evaluere og lægge forskellige opgaver på dagtilbudsområdet? Fra forskningsværkstederne er der en del udsagn fra pædagoger og ledere, der peger på, at det kan være vanskeligt at sætte ord på omsorgsopgaven og dens udfordringer, fordi dagtilbudsarbejdet fra politisk hold italesættes som læring snarere end omsorg. Omsorgsarbejdet bliver dermed sprogløst og ikke-anerkendt:

Vignette 12: *"Når vi på ledelsesplan taler om 'kerneopgaven', så taler vi om læring. Mellem os pædagoger og på institutionen, kan vi godt tale om os som mennesker, men vi kan ikke tale om det videre ud, og der føler vi os klemt."*

Vignette 13: *"Hvis vi ikke fortæller om, hvad rækkefølgen er i, hvad der er vigtigst, så kommer der til at stå læreplaner over det hele. Vi har fuldstændig glemt det helt basale."*

Vignette 14: *"Vi har et fag, hvor det er svært at forklare hvad vi laver af det uhåndgribelige."*

Omsorg fylder ikke særlig meget i de nationale læreplaner for dagtilbud. Ifølge disse udsagn kan det betyde, at det bliver vanskeligt at tænke og tale om omsorgsarbejdet for småbørn og de (emotionelle) belastninger og bekymringer,

som hører til denne opgave. Det bliver også vanskeligt at føle sig set og forstået i arbejdet med at drage omsorg for småbørn, hvis ”det officielle sprog” handler om noget andet. Heldigvis peger det første citat på, at pædagogerne internt har et sprog for omsorgsopgaven og dens udfordringer.

Konklusion: Containment-begrebet og omsorgens cirkler

Containment er et begreb, der kan sætte fokus på omsorg som centralt for børns trivsel og udvikling. Ifølge containment-begrebet kan børn ikke selv være med alle deres følelser og reaktioner, men har brug for opmærksomme og nærværende voksne. Dette ved vi allerede fra megen anden dansk omsorgsforskning (Gitz-Johansen, 2019a, 2019b, 2022a, 2022b; Hansen, 2013; Jacobi, 1991; Svinth, 2023; Thyssen, 1991; Winther-Lindqvist, 2023). Det interessante ved containment-begrebet opstår når perspektivet udvides fra et dyadisk (udviklingspsykologisk) perspektiv til også at omfatte de forskellige kontekstniveauer, som omsorgen udøves indenfor. Her bliver det synligt, at modellens inderste niveauer af containment og omsorg (pædagog-barn/børn relationen) er afhængige af, hvorvidt de omkringliggende niveauer fungerer containende eller om de virker negativt på pædagogens mulighed for at forholde sig nærværende, modtagelig, empatisk og reflektivt (containende) i samværet med børnene.

Containment-begrebet fokuserer på emotionelle dynamikker og forholdemåder, og sætter dermed ikke direkte fokus på materielle-økonomiske betingelser som fx normeringer, som vi ved også er afgørende for kvaliteten af omsorg i dagtilbud (Gitz-Johansen & Rasmussen, 2022; Svinth, 2023). Containment-begrebets psykosociale fokus på emotionelle dynamikker er tænkt som et supplement til et hhv. udviklingspsykologisk og materielt-økonomisk perspektiv og ikke en erstatning for disse perspektiver.

Den containment-baserede model over omsorgens cirkler tilbyder en forståelse af omsorgsarbejdet med småbørn som indlejret i forskellige kontekstuelle ”lag”, som kan virke fremmende eller hæmmende for omsorgsopgaven. Modellen lægger op til en anden model for velfærdsinstitutioner end den nyliberale konkurrencestatsmodel, hvor kvalitet antages at komme fra præstationsmål og konkurrencepres (Andersen & Dybbroe, 2020; Gitz-Johansen, 2020; Pedersen, 2011; Rustin, 2014). Med udgangspunkt i omsorgsopgavens natur, hvor velfærdsmedarbejderen (pædagogen) må holde sig åben for at lade sig påvirket af børnenes følelsesmæssige signaler og behov uden at miste evnen til at tænke og håndtere situationen, kan modellen og containment-begrebet vise, hvordan en sådan opgave ikke i længden kan udføres på betryggende vis hvis ikke der omkring omsorgspersonen er andre ”lag”, som er åbne for at modtage, lade sig påvirke af, reflektere over og evt. reagere på deres behov og signaler. ”Omsorg for omsorgsgiveren” må med andre ord være indbygget på forskellige niveauer i dagtilbudssystemet.

Thomas Gitz-Johansen, lektor, ph.d., Roskilde Universitet

Referencer

- Andersen, L. L., & Dybbroe, B. (2020). Psychosocial approaches to neoliberal policies, welfare institutions and practices in the Nordic welfare states. *Journal of Psychosocial Studies*, 13(3), 225–233.
- Bion, W. R. (1984). Container and Contained. I W. R. Bion, *Attention and Interpretation*. London: Routledge, 72-82.
- Bion, W. R. (2023). *Learning from experience*. London: Routledge.
- Broström, S., & Jensen, A. (2023). *Det ved vi om omsorg og læring*. Frederikshavn: Dafolo.
- Cooper, A., & Lees, A. (2018). Spotlight: Defences against anxiety in contemporary human service organizations. I D. Armstrong & M. Rustin (Red.), *Social Defences Against Anxiety: Explorations in a Paradigm*. London: Taylor and Francis, 239-255.
- Diderichsen, A. (1991). *Omsorg for de 2-6 årige: Børns omsorgsbehov – set gennem børnenes egne udtryk*. København: Danmarks Pædagogiske Institut.
- Duncan-Bendix, J. (2023). *Polyadic Caring in Early Childhood Settings* (kandidatspeciale). Emdrup: Århus Universitet.
- Gitz-Johansen, T. (2019a). *Vuggestueliv: Omsorg, følelser og relationer*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Gitz-Johansen, T. (2019b). Vuggestuebørns følelsesmæssige behov. I K. Rasmussen, N. Chimirri, P. Juhl, & T. Gitz-Johansen, *Har du det godt?: Om at have det godt i daginstitutionens hverdag*. Frederikshavn: Dafolo, 55-85.
- Gitz-Johansen, T. (2020). Childcare in uncaring times: Emotional processes in a nursery and their political context. *Journal of Psycho-Social Studies*, 13(3 Special Issue), 263–276.
- Gitz-Johansen, T. (2022a). Omsorgsøjeblikke: Vuggestuepædagogers tavse viden om omsorg. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2.
- Gitz-Johansen, T. (2022b). Intersubjectivity in the nursery: A case-study from Denmark. *Childhood*, 29(1), 112–125.
- Gitz-Johansen, T. (2024). Tilknytningsteoretisk perspektiv: Omsorgspersonernes betydning. I A. S. S. Lund & L. Testmann (Red.), *Udviklingspsykologi i pædagogisk arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag, 29-48.
- Gitz-Johansen, T., & Rasmussen, K. (2022). Pædagogers forståelse af omsorg. *Forskning i pædagogers profession og uddannelse*, 6(2), 123-137.

- Hansen, O. H. (2013). *Stemmer i Fællesskabet*. Aarhus Universitet.
- Jacobi, A. (1991). *Omsorg for de 2-6 årige: Omsorgsarbejdet og omsorgsformer i daginstitutionen*. København: Danmarks Pædagogiske Institut.
- Kramp, N., Winther, J., & Hillersdal, L. (2025). Pædagogisk tilstedevær i børnehaven: Omsorg for det enkelte barn og børnegruppen. *Forskning i Pædagogers Profession Og Uddannelse*, 9(1), 13-20.
- Lojkasek, M., Muir, E., & Cohen, N. J. (2008). Wait, Watch, and Wonder: Infants as Agents of Change in a Play-Based Approach to Mother-Infant psychotherapy. I C. E. Schaefer, S. Kelly-Zion, J. McCormick, & A. Ohnogi (Red.), *Play Therapy for Very Young Children*. Lanham: Jason Aronson, 279–305.
- Lyth, I. M. (1988). *Containing Anxiety in Institutions*. London: Free Association Books.
- Lyth, I. M. (2008). A Case-Study in the Functioning of Social Systems as a Defence against Anxiety: A Report on a Study of the Nursing Service of a General Hospital. *Qualitative Health Research*, 13(2), 95-121.
- McLoughlin, C. (2010). Concentric circles of containment: A psychodynamic contribution to working in pupil referral units. *Journal of Child Psychotherapy*, 36(3), 225–239.
- Obholzer, A. (2003). Håndtering af social angst i organisationer i den offentlige sektor. I A. Obhlzer & V. Z. Roberts (Red.), *Det ubevidste på arbejde: Fra arbejdspress til arbejdsglæde*. København: Psykologisk Forlag, 241-254.
- Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rose Hansen, P. (2024). Et relationspsykologisk perspektiv på udvikling. I A. S. Swane Lund & L. Testmann (Red.), *Udviklingspsykologi i pædagogisk arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag, 49-66.
- Rustin, M. (2011). Passion in the classroom: Understanding some vicissitudes in teacher-pupil relationships and the unavoidable anxieties of learning. I R. Harris, S. Rendall & S. Nashat (Red.) *Engaging with Complexity*. London: Routledge, 1-20.
- Rustin, M. (2014). Belonging to oneself alone: The spirit of neoliberalism. *Psychoanalysis, Culture & Society*, 19(2), 145–160.
- Rustin, M. (2024). The purpose of psychosocial studies. I S. Frosh, M. Vyrigioti, & J. Walsh (Red.), *The Palgrave handbook of psychosocial studies*. London: Palgrave Macmillan. 185–204.

Svinth, L. (2023). Omsorg i daginstitutioner. *Pædagogisk indblik*, no. 23, Århus Universitet / DPU.

Thyssen, S. (1991). *Omsorg i udviklingsmæssigt perspektiv*. Danmarks Pædagogiske Institut.

Winther-Lindqvist, D. (2023). *Omsorg i pædagogisk arbejde*. København: Hans Reitzel.